

МОНІТОРИНГ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ МЕХАНІЗМУ ЇЇ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ MONITORING OF THE FUNCTIONING OF THE BANKING SYSTEM AS A TOOL OF THE MECHANISM OF ITS FINANCIAL REGULATION

Статтю присвячено визначенню особливостей та перспектив удосконалення моніторингу функціонування банківської системи у контексті реалізації механізму її фінансового регулювання. Удосконалено науково-методичний підхід до проведення комплексного моніторингу результативності фінансового регулювання банківської системи в частині виокремлення її характеристики його основних етапів (визначення мети дослідження; формування переліку індикативних показників за обраними групами; вибір аналітичної форми ідентифікації настання фінансової кризи у банківській системі на основі системи бінарних сигналів; збір статистичних даних за обраними показниками; розрахунок нормативних значень для кожного з показників; визначення значень індикаторів настання фінансової кризи у банківській системі за часовими інтервалами; інтерпретація отриманих результатів).

Ключові слова: банківська система, фінансове регулювання, фінансова політика, моніторинг, інструменти, механізм.

Стаття посвячена определению особенностей и перспектив совершенствования мониторинга функционирования банковской системы в контексте реализации механизма ее финансового регулирования. Усовершенствована научно-методический подход к проведению комплексного мониторинга результативности финансового регулирования банковской системы в части выделения и характеристики его основных этапов (определение цели исследова-

ния, формирование перечня индикативных показателей по выбранным группам, выбор аналитической формы идентификации наступления финансового кризиса в банковской системе на основе системы бинарных сигналов, сбор статистических данных по выбранным показателям; расчет нормативных значений для каждого из показателей, определение значений индикаторов наступления финансового кризиса в банковской системе за временными интервалами; интерпретация полученных результатов).
Ключевые слова: банковская система, финансовое регулирование, финансовая политика, мониторинг, инструменты, механизм.

The article is devoted to the definition of features and prospects of improving the monitoring of the banking system in the context of the implementation of the mechanism of its financial regulation. The scientific and methodological approach to comprehensive monitoring of the effectiveness of financial regulation of the banking system in terms of isolation and characteristics of its main stages (determination of the purpose of the study; formation of a list of indicative indicators for selected groups; choice of analytical form of collection of statistical data on selected indicators; calculation of normative values for each of the indicators; determination of the values of indicators of the financial crisis in the banking system at time intervals; interpretation of the results).

Key words: banking system, financial regulation, financial policy, monitoring, tools, mechanism.

УДК 336.74:336.71(477)

Казарян О.Г.

здобувач

Чернігівський національний
технологічний університет

Постановка проблеми. Моніторинг в сучасних умовах виступає як метод вивчення і аналізу соціально-економічних ситуацій, спосіб здійснення організованого системного спостереження за ходом та якісними змінами розвитку країни в цілому або її складових (наприклад, регіонів), їх впливу на конкретні об'єкти дослідження, визначення критичних точок росту та попередження або усунення останніх і розробки на цій основі механізмів подальшої розбудови суспільства, його окремих елементів. Отже, моніторинг виступає універсальним інструментом стратегічного управління і може використовуватися по відношенню до різних сфер суспільної діяльності, що у підсумку визначає об'єкт спостереження, цілі та перелік задач.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження різних аспектів даної проблематики присвячені роботи таких учених як І. Бритченко, В. Бобиль, Ф. Мишкін, О. Назарова, С. Науменкова, Т. Смовженко, О. Яременко, Т. Леттер, Р. Кирхнер, П. Роуз, Б. Кваснюк, І. Лютий, В. Міщенко, О. Крухмаль, Л. Перехрест, М. Орловська, К. Хамфріс та інші. Однак, не зважаючи на ґрунтовні дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених-еко-

номістів, питання щодо проведення моніторингу діяльності банківських установ з метою удосконалення інструментів механізму фінансового регулювання банківської системи України.

Постановка завдання. З огляду на вище викладене, метою статті є дослідження науково-прикладних засад проведенн моніторингу функціонування банківської системи, як напрямку сприяння ефективності реалізації механізму її фінансового регулювання.

Виклад основного матеріалу. Проведене дослідження сутності моніторингу дозволило виділити три підходи до його визначення, згідно з якими моніторинг являє собою: інформаційно-аналітичну систему, що має цільову спрямованість на інформаційне забезпечення процесу управління; комплекс взаємопов'язаних процесів збору, обробки, аналізу, оцінки і прогнозування реалізації функцій фінансового управління та надання документованої інформації; процес здійснення постійного спостереження, визначення розмірів відхилень фактичних результатів від передбачених, виявлення причин цих відхилень і розробки пропозицій по відповідному коригуванню діяльності з метою її нормалізації та підвищення ефективності [1-5].

Різноманітність трактувань сутності поняття «моніторинг» пояснюється застосуванням цього інструменту в різних сферах суспільної діяльності. Оскільки банківська діяльність є достатньо складною та багатогранною сферою в економічній системі відносин, то застосування моніторингу в банківській сфері, зокрема, в контексті забезпечення фінансової стабільності банківської системи, є необхідним та актуальним в умовах сучасних економіко-політичних дисбалансів.

Підсумовуючи результати проведеного дослідження з поглиблення змісту моніторингу, особливостей та проблем його реалізації у банківській сфері [6], під моніторингом фінансової стабільності банківської системи запропоновано розуміти процес безперервного спостереження (збору і накопичення інформації), оброблення та аналізу значень показників оцінювання фінансової стабільності на макро- та мікроекономічних рівнях з метою підвищення обґрунтованості управлінських рішень та прогнозування майбутнього розвитку банківської системи, її динамічного руху. Виходячи із представленого визначення поняття та з урахуванням аналізу літератури [1-6], присвяченої особливостям проведення моніторингу, визначено принципи моніторингу фінансової стабільності банківської системи (рис. 1).

Серед представлених на рис. 1 принципів моніторингу фінансової стабільності банківської системи ключовим можна вважати принцип безперервності, який означає, що збір, накопичення, оброблення та аналіз інформації щодо оцінювання стабільності як банківської системи, так і банків окремо, потрібно здійснювати на постійній основі. Наступним є принцип багатофункціональності, який враховує складність і багатогранність банківської діяльності та передбачає здійснення моніторингу за різноманітними складовими оцінювання фінансової стабільності.

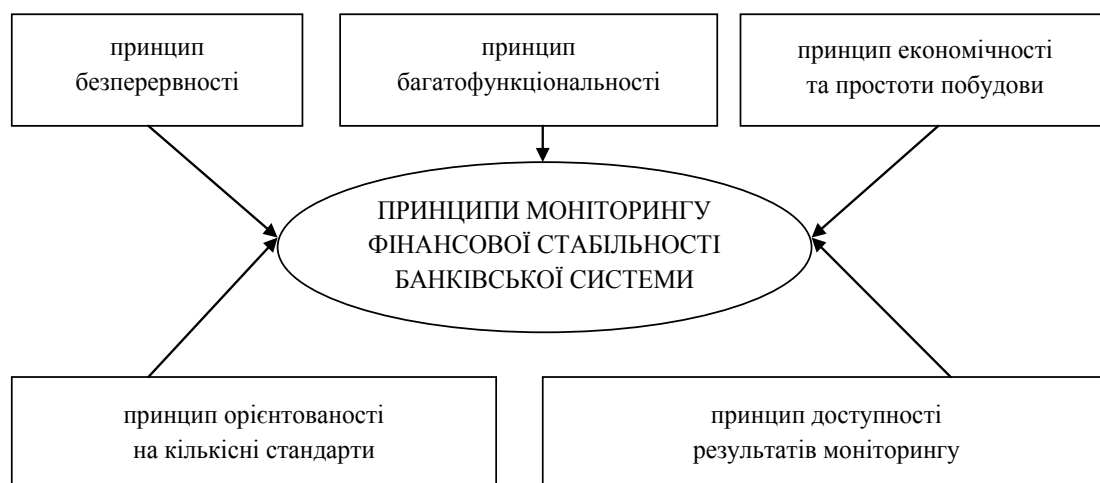
При цьому, слід враховувати, що моніторинг повинен базуватись на принципі економічності та простоти побудови, тобто кількість показників оцінювання фінансової стабільності повинно бути обмеженою з метою отримання більш своєчасної, оперативної та якісної інформації.

В свою чергу, принцип орієнтованості на кількісні стандарти передбачає підвищення ефективності моніторингу фінансової стабільності за умови можливості кількісної оцінки всіх напрямів, що забезпечує однозначність висновків та управлінських дій, які формуються на підставі його результатів. І останнім, є принцип доступності результатів моніторингу, який передбачає доступність висновків та результатів моніторингу для всіх зацікавлених користувачів інформації про банківську систему.

Аналіз наведених трактувань моніторингу у різних сферах також дозволив зробити висновок, що більшість науковців розкривають особливості його реалізації через основні етапи, якими є оцінка, контроль та прогноз за станом об'єктів. При цьому в залежності від об'єктів моніторингу, окремі вчені-економісти надають окремі пропозиції щодо удосконалення цього процесу.

У межах механізму фінансового регулювання банківської системи ключовим інструментом контролю є моніторинг, що являє собою процес інструментального, інформаційно-забезпеченого, безперервного спостереження за окремими параметрами об'єктів механізму, критично важливих для забезпечення досягнення цілей механізму з метою своєчасного здійснення коригуючих впливів, за алгоритмом, представленим на рис. 2.

Ключовими елементами моніторингу відповідно до розробленого підходу є: формування системи показників, за якими буде здійснюватись моніторинг; визначення контрольних періодів з урахуванням рівня невизначеності та мінливості середовища реалізації регуляторних впливів; роз-

Рис. 1. Принципи моніторингу фінансової стабільності банківської системи*

Джерело: побудовано автором

Модель моніторингу об'єктів контролю державного регулювання банківської системи

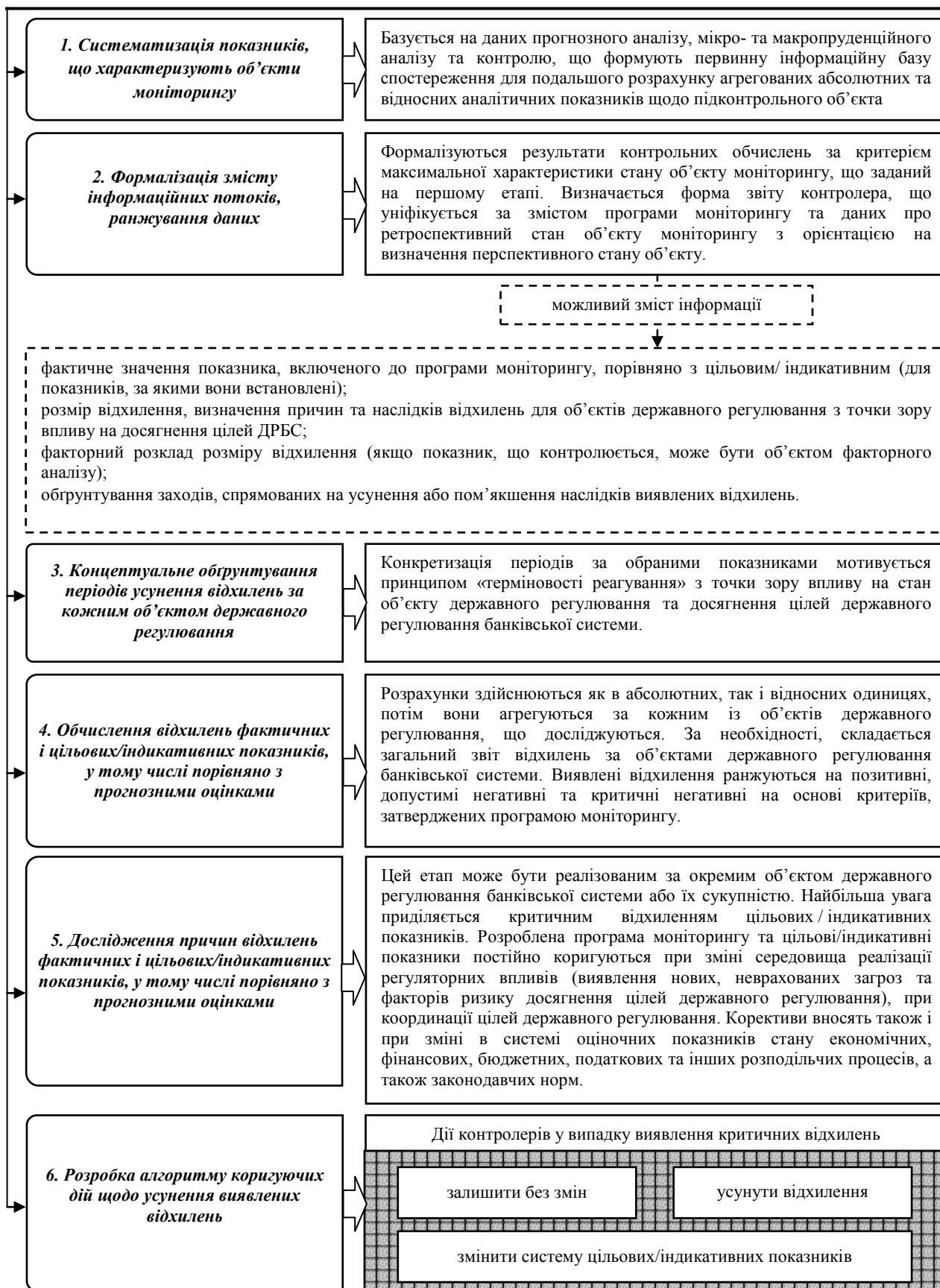

Рис. 2. Алгоритм моніторингу для забезпечення досягнення цілей механізму фінансового регулювання банківської системи

робка адекватних рівню відхилень та причин, що їх викликали, коригуючих дій щодо усунення виявлених відхилень.

За допомогою розробленої методики Національний банк України може ідентифікувати факт настання кризи банківської системи і вжити відповідні заходи регуляторного характеру відповідно до технології, представленої на рис. 3.

Етапи моніторингу фінансової стабільності банківської системи визначені з урахуванням особливостей формування системи її забезпечення та передбачають: [4]: 1-й етап – формування аналітичного підґрунтя моніторингу фінансової стабільності банківської системи; 2-й етап – співставлення результатів інтегральної оцінки фінансової стабільності на макро- та мікрорівнях у поточному періоді із попередніми даними; 3-й етап – співставлення часткових показників оцінки фінансової стабільності на макро- та мікрорівнях із пороговими значеннями у поточному періоді; 4-й етап – визначення причин зміни показників оцінки фінансової стабільності банківської системи; 5-й етап – обґрунтування напрямів забезпечення фінансової стабільності банківської системи; 6-й етап – виявлення перспектив щодо зміни рівня фінансової стабільності банківської системи та окремих банків. Зміст та результати кожного з представлених етапів моніторингу фінансової стабільності бан-

ківської системи визначені з урахуванням об'єктів моніторингу, якими в даному випадку виступають рівень фінансової стабільності банківської системи (оцінюється з позиції властивості емерджентності) та рівні фінансової стабільності банків.

Необхідно звернути увагу, що використання окремих наукових методів, що передбачено 3-6 етапами (зокрема, методу побудови інтервальних шкал за правилом «трьох сигм», методу канонічних кореляцій, багатовимірного регресійного аналізу коефіцієнтів еластичності), передбачено лише на першій ітерації відповідного безперервного процесу. До того ж саме ці етапи й відрізняють пропозиції автора від існуючих напрацювань з питань моніторингу фінансової стабільності банківської системи. Це пов'язано з тим, що збір інформації для проведення моніторингу, а також проведення оцінки фінансової стабільності і порівняння результатів проведеної оцінки хоч і є найбільш тривалими за часовим критерієм етапами, але знаходять своє відображення практично в усіх підходах з відповідного питання. Тому, вважається за доцільне детально зупинитись лише на тих етапах моніторингу фінансової стабільності банківської системи, що дозволяють удосконалити відповідний процес та підвищити результативність його реалізації.

Так, необхідність реалізації третього етапу моніторингу фінансової стабільності банківської

Рис. 3. Технологія здійснення моніторингу банківської системи на основі індикатора настання банківської кризи*

Джерело: побудовано автором

системи, що передбачає співставлення часткових показників оцінки фінансової стабільності на макро- та мікрорівнях із пороговими значеннями у поточному періоді, пояснюється тим, що фінансова стабільність і криза є діаметрально протилежними станами системи. Тому, виявлення та подолання кризових явищ і процесів у банківській системі та у фінансовій діяльності окремих банків є необхідною передумовою забезпечення фінансової стабільності банківської системи країни.

Сукупність показників моніторингу фінансового стану та ідентифікації кризових ситуацій угрошового агрегату банківській системі включає: макроекономічні показники (зміна реального ВВП; індекс споживчих цін; рівень безробіття; зміна наявного доходу; зміна обсягу інвестицій в грошового агрегату основний капітал; відношення споживчих витрат до наявного доходу); зовнішні (валовий зовнішній борг до ВВП; темпи приросту експорту; темпи приросту імпорту); монетарні (відношення грошового агрегату M2 до грошового агрегату загального обсягу міжнародних резервів країни; середньозважена ставка рефінансування за всіма інструментами; темпи приросту міжнародних резервів; індекс доларизації); внутрішні банківські (темпи приросту депозитів; співвідношення ліквідних активів до сукупних активів; співвідношення зобов'язань в іноземній валюті до сукупних зобов'язань; рентабельність капіталу; темп приросту активів; відношення кредитів до грошового агрегату депозитів; індикатор перегріву кредитного ринку).

Висновки з проведеного дослідження.

Обґрунтовано, що важливою складовою удосконалення механізму фінансового регулювання банківської системи України є моніторинг, який забезпечує комплексний підхід до ідентифікації ймовірних ризиків та визначення їх кількісного впливу для своєчасного реагування на кризові ситуації у банківській системі та впливає на результативність сформованого механізму фінансового регулювання банківської системи з точки зору оцінки її загальної вразливості до системного ризику. Ґрунтуючись на положеннях сигнального підходу, методу бінарних оцінок рівноважних станів банківської системи розроблено модель моніторингу фінансового стану банківської системи, в якій детермінуються показники зовнішнього та внутрішнього походження. Її застосування підвищить якість аналітичного забезпечення механізму фінансового регулювання банківської системи в грошового агрегату України, оскільки представлена система показників, включених до моделі, кількісні й якісні характеристики їх стаціонарних і динамічних станів можуть використовуватись як для проведення прогнозування фінансового стану банківської системи, так і для ідентифікації настання банківської кризи.

Розроблено алгоритм моніторингу фінансового стану банківської системи, який представлений послідовною реалізацією обґрунтованої сукупності етапів: визначення мети дослідження; формування переліку індикативних показників угрошового агрегату обраними групами, на основі яких буде проводитись ідентифікація фінансового стану банківської системи, можливості настання кризи; вибір аналітичної форми ідентифікації настання фінансової кризи у банківській системі на основі системи бінарних сигналів; збір статистичних даних за обраними показниками; розрахунок нормативних значень для кожного з показників; визначення значень індикаторів настання фінансової кризи у банківській системі за часовими інтервалами; інтерпретація отриманих результатів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Банківська система URL: https://dn.khnu.km.ua/dn/k_default.aspx?M=k1078&T=13_2&lng=1&st=0.
2. Дмитрова О.С. Класифікація загроз та ризиків економічної безпеки банку. Ефективна економіка. 2015. № 11. С. 126-132.
3. Коковіхіна О.О., Олійник А.Ю. Ідентифікація загроз фінансовій безпеці банку. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2015. № 50. С. 329-333.
4. Грабчук О.М. Фінансові інструменти впливу на банківську систему URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/ha>.
5. Новий бізнес. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/saygun/chim-horosha-likvidatsija-bankiv-485347>.
6. Крючко Л.С. Особливості управління вітчизняними банками. Ефективна економіка. 2015. № 4. С. 86-92.

REFERENCES:

1. Olijnyk A.V. (2014), "The banking system, "Instruments of state crisis management in the banking system", available at: https://dn.khnu.km.ua/dn/k_default.aspx?M=k1078&T=13_2&lng=1&st=0 [in Ukrainian].
2. Dmytrova O. S. (2015), "The classification of threats and risks Economic Security Bank", *Efektivna ekonomika*, vol. 11, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4599> (Accessed 10 Nov 2015). [in Ukrainian].
3. Kokovikhina O. O. (2015), "Identifikacija zagroz finansovij bezpeci bank", *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*. Vol. 50. Pp. 329–333. [in Ukrainian].
4. Grabchuk O.M. (2011), "Financial instruments of influence on the banking system", [Online], available at: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/65026/04Grabchuk.pdf?sequence=1> [in Ukrainian].
5. Novyj biznes, available at: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/saygun/chim-horosha-likvidatsija-bankiv485347> [in Ukrainian].
6. Kryuchko L.S. (2015), "Features of management of domestic banks", *Effective economy*, vol. 4. P.86-92. [in Ukrainian].

**MONITORING OF THE FUNCTIONING OF THE BANKING SYSTEM AS A TOOL
OF THE MECHANISM OF ITS FINANCIAL REGULATION**

The purpose of the article. The purpose of the article is to study the scientific and applied principles of monitoring the functioning of the banking system as a direction of promoting the effectiveness of the mechanism of its financial regulation.

Methodology. In the course of the research general scientific and special methods of research were used, in particular: theoretical generalization, comparison and morphological analysis – in the process of formation of the conceptual-categorical apparatus of the research; Structural-structural-functional analysis – to conducting comprehensive monitoring of the effectiveness of financial regulation of the banking system in terms of isolation and characteristics of its main stages.

Results. The scientific and methodological approach to comprehensive monitoring of the effectiveness of financial regulation of the banking system in terms of isolation and characteristics of its main stages (determination of the purpose of the study; formation of a list of indicative indicators for selected groups; choice of analytical form of collection of statistical data on selected indicators, calculation of normative values for each of the indicators, determination of the values of indicators of the financial crisis in the banking system at time intervals, interpretation of the results).

Practical implications. This approach allows to control the quantitative and qualitative characteristics of the indicators of the banking crisis, which arises under the influence of external and internal factors, to identify the fact of its occurrence, deployment phase and take specific regulatory measures on this basis.

Value/originality. The proposed algorithm for monitoring the financial regulation of relations in the banking system, which is an important analytical tool of the mechanism and allows to: identify crisis trends in the banking system and, in turn, serves as a forecasting tool to develop sound measures to curtail and neutralize; determine the financial performance of the banking system; identify the consequences of the negative impact of environmental factors, which in the future may lead to the liquidation of banks or reduce their level of financial stability.